

Hur bodde man förr?

Handledning för lärare och elever i grundskolans år 3-5

NORDISKA MUSEET

Temat för den här handledningen är bostäder. Syftet är att ge en inblick i hur vi har bott i Sverige förr. Syftet är också att väcka tankar kring vårt boende i dag. Här presenteras sex olika boendemiljöer som finns att besöka på Nordiska museet. Några av miljöerna beskrivs också i *barnens audioguide*. Kombinera handledningen med audioguiden så aktiveras fler sinnen! Det här materialet passar främst elever i år 3–5.

Nordiska museet, Stockholm 2006
Utställningar och förmedling

Idé och text: Wenke Rundberg
Grafisk form: Johanna Finne

Omslagsfoto: K W Gullers 1949 © Nordiska museets arkiv
*Trångboddheten var utbredd ända in på 1940-talet.
Det var inte ovanligt med stora familjer i ett rum och kök.
I denna etta på Södermalm i Stockholm bodde sju personer.*

www.nordiskamuseet.se

innehållsförteckning

Lärarnas del

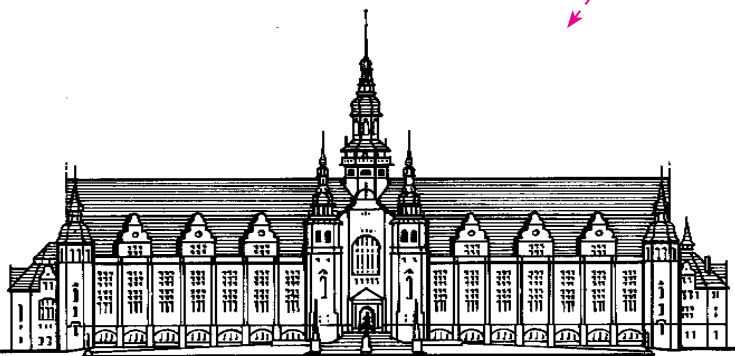
Förberedelser inför besöket
På museet

Elevernas del

Paradsängkammaren från Ulvsunda slott
Fattigmannens bostad
Hannässtugan
Spisrummet
Esplanaden 1886, grosshandlarens våning
Barnrikegatan 1939

Orientering

Om Nordiska museet
Planskiss

Lärarnas del

Förberedelser inför besöket

Läs igenom handledningen i god tid innan besöket och välj hur ni vill arbeta med den. Några av de sex miljöerna har fått en längre text, andra har fått en kortare. Till varje text finns förslag på frågeställningar och uppgifter som ni kan lösa på museet. Gör gruppindelningen och fördela uppgifterna på förhand innan ni kommer till museet. Förslagsvis arbetar varje grupp med två eller tre bostäder. Några grupper kommer då att arbeta med samma bostad.

De sex miljöerna:

- * **Paradsängkammare från Ulvsunda slott**
1600-tal, adlig miljö.
Finns i audioguiden. 🗣️
- * **Fattigmannens bostad**
1700-tal, en arbetares bostad.
- * **Hannästugan**
1800-tal, bondemiljö.
- * **Spisrummet**
1800-tal, arbetarbostad.
Finns i audioguiden. 🗣️
- * **Esplanaden 1886**
1800-tal, borgerlig miljö.
- * **Barnrikegatan 1939**
1930-tal, flerbostadshus.
Finns i audioguiden. 🗣️

Frågor och arbetsuppgifter

Handledningen innehåller faktafrågor och, framför allt, diskussionsfrågor.

Det är viktigt att du som lärare är medveten om detta och hjälper eleverna med diskussionsfrågorna.

* Glöm inte!

- Att anmäla ert besök och antal audioguider på visningar@nordiskamuseet.se eller ring 08-519 545 50.
- Att ta med eget skrivmaterial (pennor och papper) till museet.

FÖRE

Förarbete i skolan

Förbered besöket redan i skolan. Avsätt tid till att diskutera hur vi bor idag. Hur ser elevernas bostäder ut? Hur många toaletter har de hemma? Hur många kranar med rinnande vatten? Har eleverna frusit hemma? Har de ett eget rum?

Förbered eleverna på att ni ska undersöka hur man bodde förr när ni kommer till museet.

EFTER

Efterarbete i skolan

Redan innan besöket kan ni börja fundera på efterarbete.

- Framtidsvisioner? Låt eleverna bygga en modell av framtidens bostad.
- Idealbilder? Titta i magasin som *Sköna hem*. Koppla det till elevernas egna ideal och drömbostäder. Hur vill de bo?
- Berätta! Låt eleverna hitta på en historia kring den bostad som de arbetade med när de var på museet. Låt dem berätta ur en boendes perspektiv.

På museet

Anmäl er i receptionen och hämta ut de förbokade audioguiderna. Börja med att lyssna på introduktionen. Åk därefter upp till plan 4 och utställningen *Möblerade rum*. Ni kommer att arbeta där och i utställningen *Svensk bostad* på samma våningsplan. Gå gärna **tillsammans** genom de båda utställningarna så att alla vet vilka bostäder de ska arbeta med. Använd planskissen eller fråga någon av museets värdar om ni blir osäkra.

audioguiden

Några av miljöerna presenteras i audioguiden, men inte alla! De miljöer där audioguiden går att använda är utmärkta med den här symbolen:

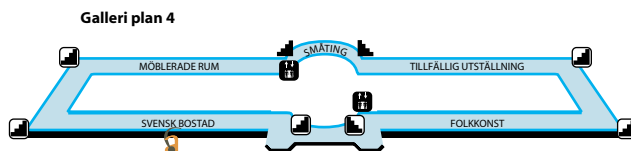
Mer arbete på tema bostad i museet ...

- Diskutera hemlöshet. På plan 3 (se planskiss) hittar ni utställningen *Bildminnen*. Där finns en fotodokumentation av en hemlös kvinnas boplat.
- *Dockskåpen*. På samma plan (plan 3) finns flera dockskåp utställda. Finns det några dockskåp som påminner om de bostäder som eleverna arbetat med?

Elevernas del

Paradsängkammaren från Ulvsunda slott

Lyssna först på audioguiden!

Under 1600-talet var Sverige ett stort och mäktigt land. Den här perioden kallas för stormaktstiden. Under stormaktstiden låg Sverige i krig med olika länder. Man kan säga att det var på grund av krigen som Sverige blev en stormakt.

En grupp i samhället som fick det bättre ställt under den här perioden var adeln. På 1600-talet ville många adelsfamiljer bygga nya och större bostäder. Kanske tyckte man att det passade bra att bo lite finare då Sverige blivit en stormakt?

Sängkammaren som du kan se här är inte ett vanligt sovrum. Den var egentligen ett slags mottagningsrum där man tog emot besökare. Att ha en sådan sängkammare hade hög status. Det visade att den som bodde i slottet hade gott om pengar och var en viktig person i samhället.

Att få det varmt i ett stort slott var inte så enkelt. I det här sovrummet kunde det nog bli rätt kallt på natten. Om du tittar in mellan draperierna som hänger runt sängen så ser du att det ligger ett föremål ovanpå täcket. Det är en sängvärmare. I den lade man uppvärmda stenar. Sedan stoppades den in under täcket där den hjälpte till att värma upp sängen.

Ser du den öppna spisen? Den står på vänster sida om sängen. Att elda i en öppen spis var det vanligaste sättet att få värme i bostäderna på 1600-talet. Spisen har trä utanpå och dörrar längst fram. När man eldade i den fick man förstås öppna dörrarna.

På nästa sida hittar du
arbetsuppgifterna!

Den pampiga paradsängkammaren från Ulvsunda slott. Titta in mellan draperierna!

Foto Mats Landin © Nordiska museet

Arbetsuppgifter

Skriv ned vad du/ni kommer fram till!

UPPGIFT 1

- Hur fick man det varmt i bostäderna på 1600-talet?
- Diskutera med varandra hur det skulle kännas att sova här en natt.
- Vem tror ni bar in veden och eldade i spisen?
- Varför var det så mörkt inomhus? Diskutera med varandra och skriv ned något ni kom fram till.

UPPGIFT 2

Läs skyltarna som sitter precis utanför sängkammaren. Där står det bland annat om gamla namn på torp (hus) som tillhörde slottet förr i tiden. Kanske känner du igen några av namnen?

(Tips: skriv upp namnen och leta efter dem på en SL-karta senare.)

UPPGIFT 3

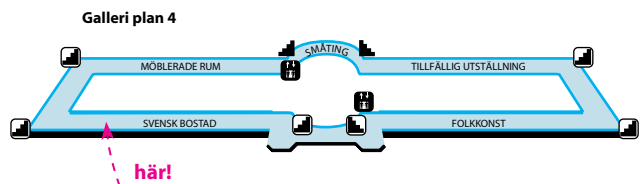
Titta på montern utanför Ulvsunda-sängkammaren. Där ser du några dyrbara föremål som kunde ha funnits hos en adelsfamilj på 1600-talet. Jämför med föremålen i fattigmannens bostad. Hur skiljer de sig från varandra?

Varför var adelsmännen så rika?
Diskutera med varandra.
Skriv ned något som ni kom fram till.

UPPGIFT 4

Tänk om...

Tänk om du skulle göra en resa tillbaka till 1600-talet och hamna i det här rummet. Vad skulle du helst vilja ta med dig från din egen tid för att bo här? Tänk ut tre saker att ta med. Skriv ned vilka saker du valde och varför du valde dem.

Fattigmännens bostad

I den här bostaden levde en man som hette Carl Berg under 1700-talet. Vi vet ganska säkert hur det såg ut hemma hos honom och hans fru. Det kan man nämligen läsa i en bouppteckning som gjordes när han dog. En bouppteckning är en slags lista på det man äger. Bouppteckningar görs då någon dör. Carl Berg arbetade som tobaksarbetare, han tjänade dåligt och var mycket fattig.

Böj dig lite fram och titta in i rummet. Till höger finns ett litet fönster. Längst ned är rutorna vita av rimfrost. Det verkar vara kallt ute. Ser du att glaset i en av rutorna har gått sönder? Någon har försökt att laga den med hjälp av en tygtrasa.

Ser du att glaset i rutorna är små? Det var svårt att göra glas på 1600- och 1700-talen. Man hade inte riktigt kommit på hur man skulle göra för att få stora glasrutor. Jämför med sängkammaren på Ulvsunda slott här bredvid. I fönstret i Ulvsunda slott är glasrutorna också små. Det var också väldigt dyrt med glas. På 1700-talet fick man betala en särskild skatt för fönsterglasen.

På nästa sida hittar du
arbetsuppgifterna!

Fattigmansens bostad är ett hem från 1700-talet. Här bodde tobaksarbetaren Carl Berg och hans fru.

Foto Peter Segemark © Nordiska museet

Arbetsuppgifter

Skriv ned vad du/ni kommer fram till!

UPPGIFT 1

- Hur fick de det varmt i den lilla bostaden?
Hur fick de ljus?
- Läs skylten på dörren om vad Carl Berg och hans fru ägde när han dog. Vad ägde de? Fundera tillsammans om det finns människor i Sverige idag som äger så här få saker. Skriv ned något som ni kom fram till.

UPPGIFT 2

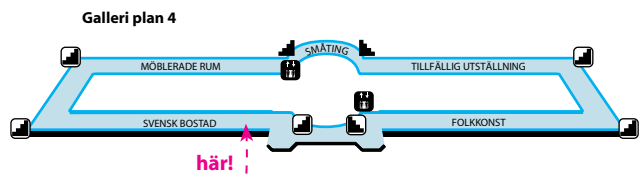
Fundera över hur många saker/möbler du har i ditt rum hemma hos dig.

UPPGIFT 3

Läs skylten till höger om bostaden, bakom de två tiggarbarnen. På skylten står det lite om hur Stockholm såg ut på 1700-talet. Läs och fundera tillsammans på om det finns andra städer/platser i världen där människor lever så här i dag? Skriv ned något ni kom fram till.

UPPGIFT 4

Tänk om...
Tänk om du skulle resa tillbaka till 1700-talets Stockholm och hamna i det här rummet. Vad skulle du helst vilja ta med från din egen tid för att bo här? Tänk ut tre saker. Skriv ned vilka saker du valde och varför du valde dem.

Hannässtugan

Börja med att gå runt huset och titta in i ett av fönstren!

Förr låg det här huset på landet, i Södermanland. Så här såg många bostadshus ut på landet under 1700- och 1800-talen i Sverige. Familjen som levde i Hannässtugan ägde gården med några djur och lite mark. De var varken rika eller fattiga.

Från början fanns det två stora rum i huset, men här på museet ser man bara halva huset. Rummen kallades för stugor. Familjen bodde bara i ett av rummen. Det andra rummet användes bara när det var fest. Det rum man bodde i kallades för vardagsstuga. Det är det du kan se här.

Vardagsstugan fungerade både som vardagsrum, kök, arbetsrum och barnkammare på en gång. Dessutom var det sovrum för hela familjen. Ser du sängen med gardiner framför? Den var föräldrarnas. Vid ena väggen står två soffor. Sofforna gick att dra ut till sängar och där fick barnen sova.

Det kan verka konstigt att hela familjen trängde ihop sig i ett rum när man hade två.

Men det finns en förklaring. Det var nämligen krångligt att få det varmt i bostäderna förr. Veden skulle sågas, huggas och bäras in i stugan. Det var enklast att bara hålla ett rum varmt.

Ser du det tända ljuset på sekretären? Ljus gjordes (stöptes) hemma på bondgården. Man använde talg (fett) från djuren, och talgen fick man när man slaktade. Men talgen räckte inte till så många ljus, så det gällde att vara försiktig och sparsam. Ljusen tändes därför bara vid högtider. Till vardags fick man klara sig med hjälp av elden i den öppna spisen. Den gav både ljus och värme.

Vatten hämtades i en brunn på gården. Du ser kanske vattenhinkarna på golvet? Det blev lättare att bära vattnet om man använde ett ok. Oket lades på axlarna och hinkarna hakades fast på oket. Det hänger ett ok på väggen utanför huset som du kan titta på.

På nästa sida hittar du
arbetsuppgifterna! ➤

Ser du vattenhinkarna på golvet i Hannässtugan?

Foto Mats Landin © Nordiska museet

Arbetsuppgifter

Skriv ned vad du/ni kommer fram till!

Titta på fotografierna på väggen bredvid stugan så kan du se hur Hannässtugan såg ut en gång i tiden. På den ena bilden ser du hur stort huset var i verkligheten.

UPPGIFT 1

- Varifrån kommer Hannässtugan?
- Kan du ta reda på vad den sista familjen som bodde här hette?

UPPGIFT 2

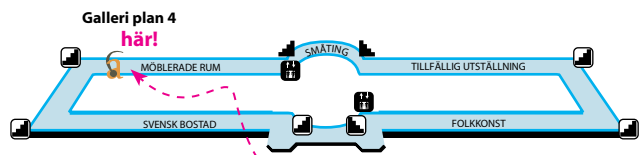
- Hur tror du att det är att bo så nära varandra i en familj? Verkar det mysigt? Eller jobbigt? Diskutera med varandra och skriv ned vad du/ni kommer fram till.
- Fundera på varför hönan får ligga inne i bostadshuset?

UPPGIFT 3

- Kan du se några leksaker?
- Hur skulle det kännas att bo så här, utan badrum och elektricitet?

UPPGIFT 4

Tänk om...
Tänk att du reser tillbaka till 1800- talet och till den här stugan. Vad skulle du vilja ta med från din egen tid för att bo här? Tänk ut tre saker. Skriv ned vilka saker och varför du valde dem.

Spisrummet

Lyssna först på audioguiden!

Titta på den lilla modellen som ser ut som ett dockskåp. Det är spisrummet. Under slutet av 1800-talet flyttade många människor från landet in till städerna. Det var i städerna som fabriker och verkstäder låg och det var där det fanns arbete. Men var skulle alla bo? I Stockholm fanns alldeles för få bostäder. En del människor var så desperata att de bosatte sig i uthus och små skjul. Då fick de åtminstone tak över huvudet.

För att bli av med bostadsbristen i Stockholm byggdes det många stora hyreshus, bland annat på Södermalm och i Vasastan. Lägenheterna i husen var små och enkla. Ibland hade de bara ett rum, som här. Rummet fungerade både som vandragsrum, sovrum och kök, därför kallas det spisrum.

Trots att lägenheterna var små och inte så dyra hade många ändå svårt att få ihop pengar till hyra och mat. Ett sätt att få mer pengar var att ha en inneboende. Alltså någon som betalade för att få låna en säng att sova i. Hade man en inneboende blev det lättare att betala hyran. Men det blev ännu mindre plats att bo på.

På nästa sida hittar du
arbetsuppgifterna!

Arbetsuppgifter

Skriv ned vad du/ni kommer fram till!

Läs också texten vid montern!

UPPGIFT 1

- Finns det fler rum i den här bostaden?
- Hur många personer bodde här?
- Var har barnen sina leksaker?

UPPGIFT 2

- Hur fick de värme?
- Hur fick de vatten?
- Var låg toaletten?
- Hur tror du att det luktade här?

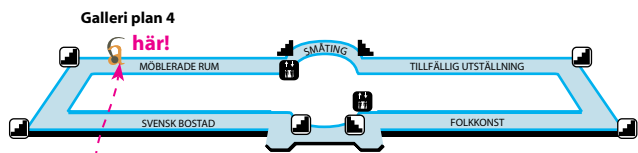
UPPGIFT 3

- Fundera på om det finns människor som bor i skjul i Sverige idag.

UPPGIFT 4

Tänk om...
Tänk att du reser tillbaka till 1800-talet och till det här rummet. Vad skulle du vilja ta med från din egen tid för att bo här? Tänk ut tre saker. Skriv ned vilka saker och varför du valde dem.

Esplanaden 1886, grosshandlarens våning

Här ser du en salong, ett finrum, där en grosshandlare bodde med sin familj. En grosshandlare var en slags köpman, eller affärsman. Så här kunde det se ut i ett rikt och förmöget hem med gott om pengar i slutet av 1800-talet. I våningen fanns sju rum och kök.

I salongen satt man bekvämt i mjuka möbler med en tjock matta under fötterna. På väggar och på hyllor fanns tavlor och vackra prydnadssaker att titta på.

När det blev mörkt tände man fotogenlampan. Under vintern eldade man i den vita kakelugnen som står till vänster i rummet. Den blev varm snabbt och höll sig varm i många timmar efter att elden slocknat. I den här lägenheten fanns det kakelugnar i nästan varje rum. Det var tjänstefolket som såg till att kakelugnarna var varma. Det fanns flera personer som arbetade i hemmet åt grosshandlaren och hans fru.

På nästa sida hittar du
arbetsuppgifterna! ➤

Esplanaden 1886, grosshandlarens våning. Vad skulle du vilja ta med dig från din egen tid för att bo här?

Foto Peter Segemark © Nordiska museet

Arbetsuppgifter

Skriv ned vad du/ni kommer fram till!

Till höger om den stora montern kan du se en mindre monter med olika lampor i. Titta i den och läs texterna.

UPPGIFT 1

- Från vilken tid kommer den här bostaden?
- Hur fick de värme och hur blev det ljus?
- När började man använda elektricitet i Sverige?

UPPGIFT 2

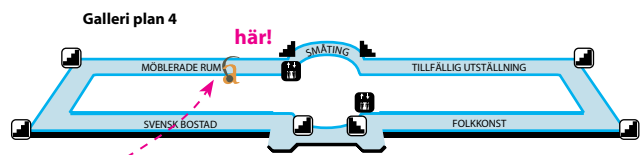
- Jämför det här rummet med spisrummet (den lilla modellen som ser ut som ett dockskåp). Beskriv hur de två familjernas bostäder skiljer sig åt.

UPPGIFT 3

- Finns det så här stora skillnader i hur vi bor i Sverige idag? Diskutera med varandra och skriv ned det ni kom fram till.

UPPGIFT 4

- Tänk om...
Tänk att du reser tillbaka till 1800-talet och till den här våningen. Vad skulle du vilja ta med från din egen tid för att bo här? Tänk ut tre saker. Skriv ned vilka saker och varför du valde dem.

Barnrikegatan 1939

Lyssna först på audioguiden! 🎧

På 1930-talet var många av de gamla bostadshusen i staden omoderna med små mörka lägenheter. I många hyreshus delade flera familjer på en toalett. På vissa håll kunde det fortfarande finnas dass på gården.

Under 1930-talet började man bygga en ny slags bostäder i Stockholm. De nya husen byggdes utanför staden, i närheten av naturen. Man såg till att de inte byggdes för nära varandra, solen skulle kunna lysa på alla hus. Tanken med att bygga moderna, ljusa bostäder nära naturen var att de skulle vara bra och hälsosamma för barnfamiljer. Lägenheterna var små, de flesta med ett eller två rum och kök. Men de var praktiska och hyran var rätt låg. Det fanns både badrum med toalett och rinnande varmt och kallt vatten i köket.

Det du ser i montern är finrummet i en två-rumslägenhet. Här bodde sex barn med mamma och pappa. Det var vanligt att ha ett särskilt finrum, även om man bodde trångt. Finrummet var också sovrum för föräldrarna. Barnen sov i det andra rummet i lägenheten.

Soffan som står här är en bäddsoffa, den går att dra ut och göra om till säng. De gjorde föräldrarna varje kväll. Annars användes det här rummet mest på helgerna. På vardagarna höll man mest till i köket.

På nästa sida hittar du
arbetsuppgifterna! ➤

Finrummet i lägenheten på
Barnrikegatan år 1939. Soffan
är en bäddsoffa. Ser du radion?

Foto Peter Segemark © Nordiska museet

Arbetsuppgifter

Skriv ned vad du/ni kommer fram till!

*Till höger om den stora montern kan du se ett fotografi av hur
huset såg ut.*

UPPGIFT 1

- Den här bostaden föreställer år 1939.
Hur länge sedan är det?
- Fundera på om ni känner någon som var
barn då.

UPPGIFT 2

- Kan det vara så att man bor sex barn och två
vuxna i en lägenhet på två rum och kök idag?

UPPGIFT 3

- I den här lägenheten finns det elektricitet.
Den liknar på många sätt dagens bostäder.
Finns det något som skiljer sig från idag?

UPPGIFT 4

Tänk om...
Tänk att du reser tillbaka till 1930-talet och
till den här lägenheten. Vad skulle du vilja
ta med dig från din egen tid för att bo här?
Tänk ut tre saker. Skriv ned vilka saker du
valde och varför du valde dem.

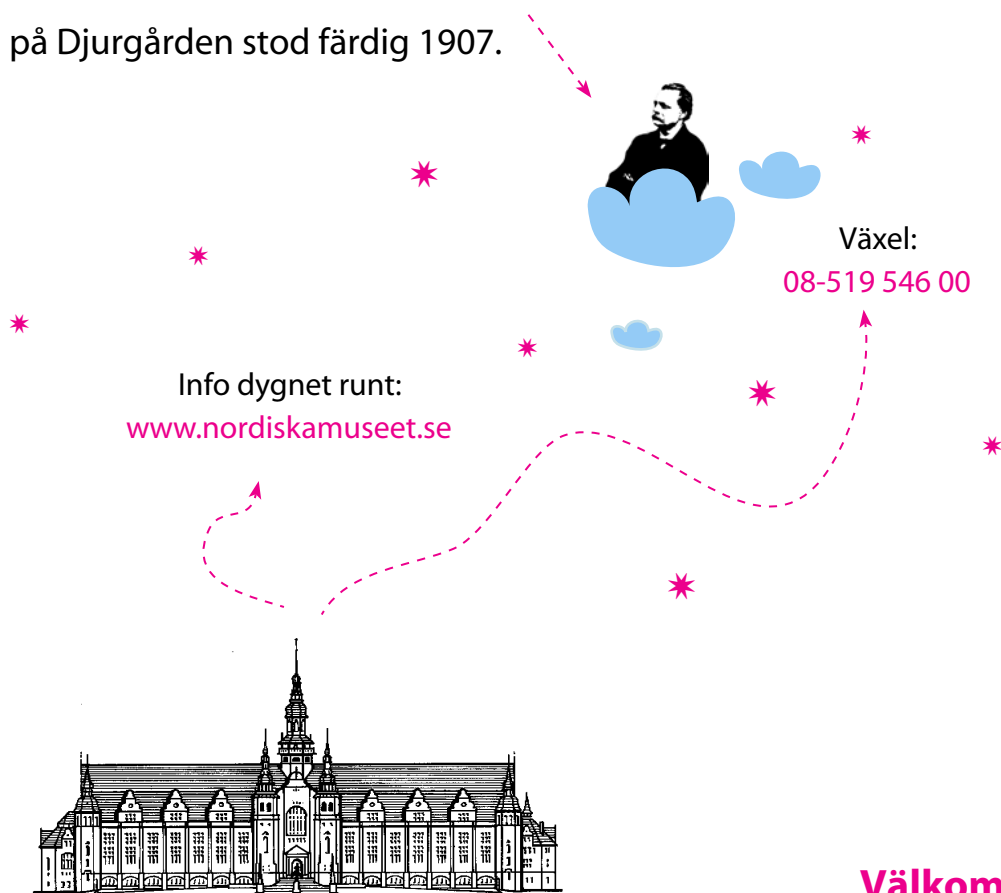

Orientering

Om Nordiska museet

Nordiska museet är Sveriges största kulturhistoriska museum. Här visas trender och traditioner, liv och arbete i Sverige från 1500-talet fram till idag.

Museet är grundat av Artur Hazelius år 1872 och museibygnaden på Djurgården stod färdig 1907.

Info dygnet runt:
www.nordiskamuseet.se

Växel:
08-519 546 00

Välkommen!

Planskiss över Nordiska museet

